

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

A Model of Self-Honesty Behavioral Development in Primary School Students Using Participatory Action Research

อัจฉริยา สุรวรเชษฐ*, ชัยพจน์ รักษาม, และ สฎายุ วีระวณิชตระกูล
Autchariya Suraworachet*, Chaipot Rakngam, and Sadayu Teerawanittrakul

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Educational Administration, Faculty of Education, Burapha University

*ติดต่อผู้เขียน somo_nongl@hotmail.com

ส่งบทความ 9 เมษายน 2560 | แก้ไข 7 พฤษภาคม 2560 | ตอรับ 11 พฤษภาคม 2560 | เผยแพร่ 24 กรกฎาคม 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาาก่อนและหลังการใช้รูปแบบ 3) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างละ 60 คน การสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองใช้วิธีการประชุมระดมพลังสมอง สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนาการ วิเคราะห์เนื้อหา และใช้แบบวัดสถานการณ์ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม หลังจากได้รูปแบบแล้วได้นำไปทดลองกับนักเรียนในระดับชั้นเดียวกัน ทั้งจากโรงเรียนเดิมและต่างโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันในละแวกนั้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบ t-test แบบ dependent และ t-test แบบ independent ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 6 ขั้นตอน คือ 1) สร้างความเข้าใจ 2) สร้างกฎเกณฑ์ความรับผิดชอบ 3) เอาใจใส่ดูแลพฤติกรรม 4) สร้างความตระหนักในคุณค่า 5) สร้างตัวแบบที่ดี 6) เชื่อมโยงกับความเป็นจริงในอนาคต
2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาาก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา สูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนในกลุ่มทดลองสูงกว่าโรงเรียนในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

คำสำคัญ: พฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง, นักเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

This study was designed based on Participatory Action Research and was aimed to 1) develop a model for self-honesty behavior, 2) compare self-honesty behavior of primary school students between before and after the implementation, and 3) compare among different schools as experimental and control group. The group of participants obtained from students at the fifth grade level which divided into 2 groups for the experimental group with control group, and 60 students for each. Brainstorm, in-depth interview, focus group, content analysis, and situational test with participative observation were selected as the research processing methods, whereas mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), t-test dependent, and t-test independent were used for data analysis. The model was constructed and experimented with same grade students, both from the same schools and the neighboring schools in the same context.

The results were as follows:

1. The model of self-honesty behavioral development of primary school students using Participatory Action Research (PAR) consisted of essential steps as listed: 1) Build understanding, 2) Construct rules and duty, 3) Concern of behavior, 4) Build value awareness, 5) Build a role model 6) Show the plausible reality.
2. The comparison results of prior and posterior model implementation towards self-honesty of primary school students showed that self-honesty behavior of the students after implementing the developed model was higher than those before the implementation at significance level of .01
3. The comparison results towards self-honesty behavior of primary school students between the experimental group and the control group revealed that the students' behavior in experimental group was higher than those in control group at significance level of .01

Keywords: self-honesty behavior, primary school students

■ บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เด็กและเยาวชนไทยมีค่านิยมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเน้นทางวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจ ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว การแสดงออกที่ผิดศีลธรรม การเห็นผิดเป็นชอบ ฯลฯ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมถอยทางศีลธรรม เกิดปัญหาสังคม หลายฝ่ายต่างเร่งแก้ไขเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต รักความสามัคคี มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม และมีระบบคุ้มครองทางสังคมที่ดี โดยต่างหวังว่าการศึกษจะเป็นกระบวนการช่วยสร้างคนให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) สวนดุสิตโพลได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อปัญหาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.68 ระบุว่า เป็นเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน ร้อยละ 14.95 ระบุว่า เป็นเรื่องของ การเสียดสละ แบ่งปัน ขาดความมั่นใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ร้อยละ 12.47 ระบุว่า เป็นเรื่องของ การขาดความสามัคคี ประองดอง รักใคร่กลมเกลียว เกิดความขัดแย้งในสังคม ร้อยละ 7.99 ระบุว่า เป็นเรื่องของ การขาดจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และการประพฤติผิดศีลธรรมอันดีงาม ด้านความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลที่ควรมีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยมากที่สุด พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 33.57 ระบุว่า เป็นสถานศึกษา (พระมหาพรหมมหาโส, 2557) สะท้อนให้เห็นว่า การทุจริตเป็นภัยร้ายแรงสำคัญที่ทำลายความมั่นคงของชาติ รัฐบาลจึงมีนโยบายว่าจะสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลให้แก่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมทั้งพัฒนาความ

โปร่งใสในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รวมถึงการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบ ตลอดจนสนับสนุนการสร้างค่านิยมของสังคมให้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและถูกต้องชอบธรรม (ศูนย์บริหารจัดการความเสี่ยง มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554)

ทั้งนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีความมุ่งหมายในหลักการโดยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมาตรฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2547 ได้กำหนดเป็นมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ในข้อหนึ่ง ด้านคุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ประกอบด้วย การให้คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต รับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทยและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคม ในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ฉะนั้นในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่หลัก คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านอย่างมีคุณภาพ คือ ต้องให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านจิตใจ ปัญญา ร่างกาย และทางสังคม ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณลักษณะทางจิตใจประการหนึ่งที่พึงปลูกฝังพัฒนาให้เกิดขึ้นกับเด็กทุกคน แต่การพัฒนาคุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์สุจริตก็ต้องพัฒนาไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

โรงเรียนธรรมวาที สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรีเขต 1 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นเตรียมอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีชั้นเตรียมอนุบาลจำนวน 1 ห้องเรียน ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 9 ห้องเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 ห้องเรียนรวมจำนวนห้องเรียน ทั้งหมด 22 ห้อง ปัจจุบันมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 1,011 คน จำนวนครูทั้งหมด 35 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2558) สภาพสังคมของชุมชน มีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมมีประชากร ประมาณ 34,500 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน ได้แก่ วัดราษฎร์บำรุง วัดเครือวัลย์ วัดกลาง วัดน้อย ตลาดใหม่ ห้างเฉลิมไทยซอปปิงมอลล์ และห้างวิกตอรี สภาพเศรษฐกิจของชุมชน อาชีพหลักของชุมชน คือ รับจ้างและค้าขายเนื่องจากอาศัยอยู่ใกล้ตลาด และประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ปานกลาง ข้อมูลของผู้ปกครอง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา ประกอบอาชีพ รับจ้างร้อยละ 50 ค้าขาย ร้อยละ 50 รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัวต่อปี 60,000 บาท จากสภาพ พื้นฐานของผู้เรียนหรือปัญหาทางครอบครัว ทำให้ผู้เรียนขาด การติดตามเอาใจใส่ทางด้านพฤติกรรมของนักเรียน จากการ สอบถามผู้ปกครอง ครู และเพื่อนนักเรียน ทำให้ทราบว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่สุดของนักเรียน คือ พฤติกรรมด้าน ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เนื่องจากนักเรียนขาดความเอาใจใส่ ต่องานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนมักลอกการบ้านเพื่อน ให้ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนเป็นผู้ทำการบ้านให้ไม่ยอม ทำการบ้านด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนไม่เข้าใจใน บทเรียนเท่าที่ควร ส่งผลให้ระบบการเรียนการสอนไม่บรรลุตาม เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียน นอกจากนี้ยังขาด ความมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้ปกครองนักเรียน ครูที่ปรึกษา และนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะนิสัยด้านความซื่อสัตย์ต่อ ตนเอง (โรงเรียนธรรมวาที, 2556)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมความ ซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยใช้การ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยความร่วมมือของ ผู้ปกครองและครูที่ปรึกษา วัด ชุมชน ช่วยกันระดม ประสงค์ ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านความ ซื่อสัตย์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเชื่อว่าหาก พัฒนาพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเองตั้งแต่ในระดับ ประถมศึกษา จะช่วยให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคตนำพา ประเทศชาติให้ก้าวหน้านั่นคงสืบไป

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของ นักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของ นักเรียนระดับประถมศึกษา ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุม

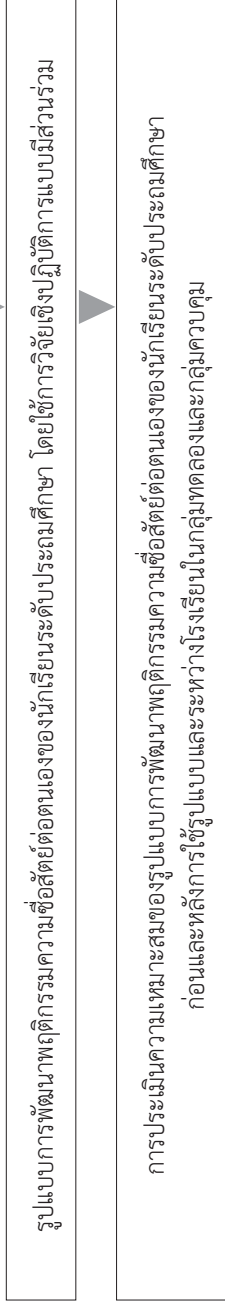
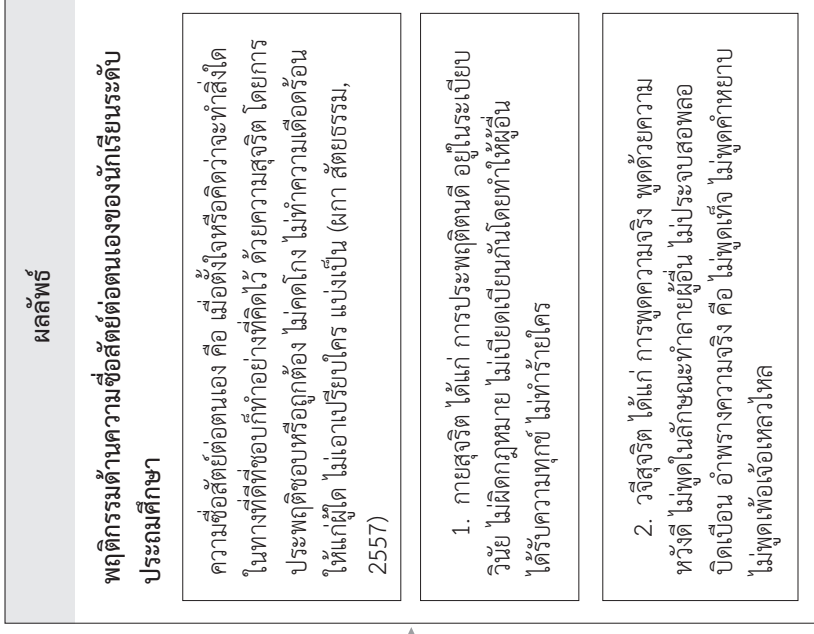
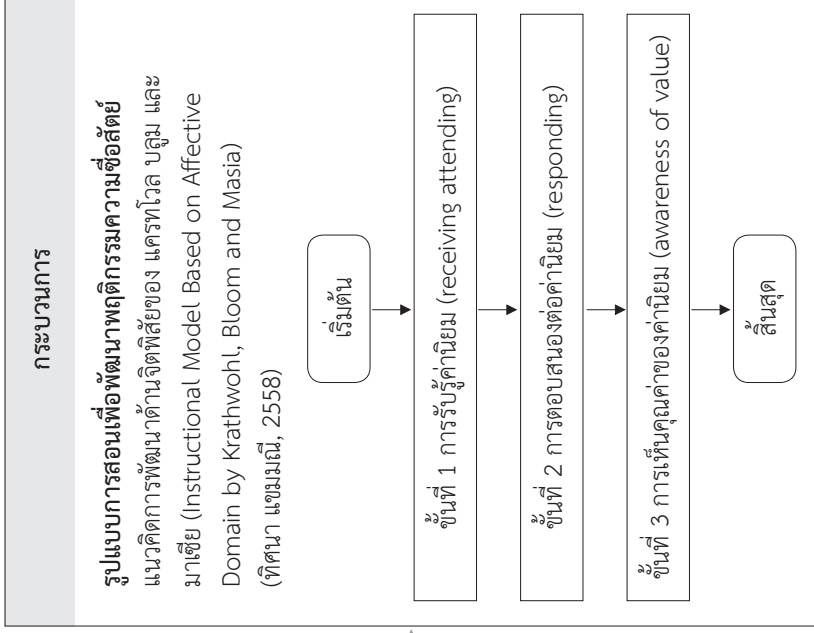
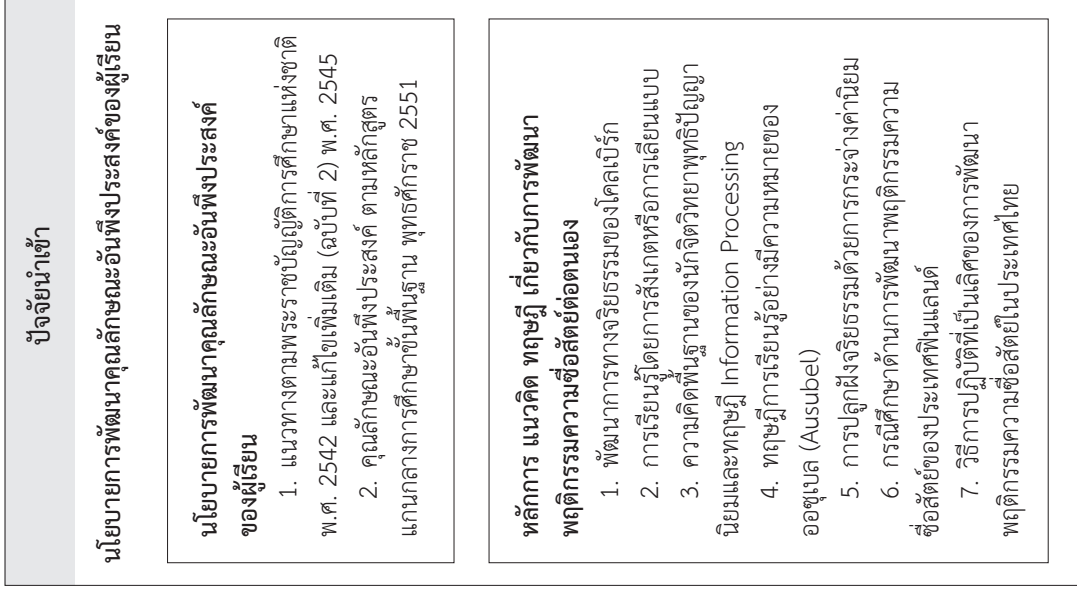
■ คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ของนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นอย่างไร
2. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ของนักเรียนระดับประถมศึกษาหลังการใช้รูปแบบมีพฤติกรรม ดีขึ้นหรือไม่
3. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันหรือไม่

■ สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองหลังการ ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง สูงกว่าก่อนทดลอง
2. นักเรียนในกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อ ตนเอง สูงกว่าโรงเรียนในกลุ่มควบคุม

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

■ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ครั้งนี้เป็น การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในกลุ่มทดลอง ได้แก่ โรงเรียนธรรมวาที อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และโรงเรียนในกลุ่มควบคุม ได้แก่ โรงเรียนที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกับโรงเรียนธรรมวาที อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี การกำหนดชื่อโรงเรียนเป็นนิรนามเนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อโรงเรียนในบางกรณี

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์
  - 1.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
  - 1.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. พฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ เมื่อตั้งใจหรือคิดว่าจะทำอะไร ในทางที่ดีที่ชอบก็ทำอย่างที่ตั้งใจ เช่น ตั้งใจจะทำงานที่ได้รับมอบหมายจากครูอาจารย์ให้เสร็จ ก็ตั้งใจทำงานนั้นจนเสร็จเรียบร้อย ซึ่งมีการวัดความสุจริต คือ ประพฤติชอบหรือถูกต้อง ไม่คดโกง ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด ไม่เอาเปรียบใครใน 2 ด้าน คือ กายสุจริตและวจีสุจริต
3. หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ได้แก่ พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (ชัตติยา กรรณสูต, ธีญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, เสาวนิจ รัตนวิจิตร, และ ขวัญรัก สุขสมฤทัย, 2547) ลักษณะเด็กวัยประถมศึกษา อายุ 6-12 ปี (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2556) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ทฤษฎีพัฒนาการเขาวนปัญญา ความสิ้นหวังอันเกิดจากการเรียนรู้ ความคิดพื้นฐานของนักจิตวิทยาพุทธิปัญญานิยม และทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม แวร์ทไมเมอร์ การเรียนรู้ โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ หลักการสอนและวิธีสอน โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา หรือการเรียนรู้ โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมายของออสเชล หลักการสอนความคิด

รวบยอดของ คลอสไมเออร์ และ เฟรเยอร์คลอสไมเออร์ และ เฟรเยอร์ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2556) การปลูกฝังจริยธรรม ด้วยการปรับพฤติกรรม การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจายค่านิยม (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2544) กรณีศึกษาด้านการพัฒนาพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ของประเทศฟินแลนด์ (เจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และ รุ่งเรือง สุชาภิรมย์, 2550) และวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในประเทศไทย

4. แนวคิด รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ ได้แก่ แนวคิดด้านการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ แครทโวล บลูม และ มาเซีย (ทีศนา เขมมณี, 2558) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาระดับพัฒนาการทางจริยธรรมเพียง 3 ขั้น คือ 1) การรับรู้ค่านิยม (receiving attending) 2) การตอบสนองต่อค่านิยม (responding) และ 3) การเห็นคุณค่าของค่านิยม (awareness of value)

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ Kemmis และ McTaggart (สมุทร ชำนาญ, 2557) เสนอหลักเกณฑ์พื้นฐานสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาแผนการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วให้ดียิ่งขึ้น 2) การปฏิบัติตามแผนหรือการนำแผนไปปฏิบัติ 3) การสังเกตผลลัพธ์ที่เกิดจากการปฏิบัติ 4) การสะท้อนผลของการปฏิบัติ เพื่อเป็นพื้นฐานของการวางแผนงานต่อไปอย่างต่อเนื่องตลอดวงจร จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงประกอบด้วย การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observe) และการสะท้อน (reflect) อย่างรอบคอบเป็นระบบ และใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation-Influence-Control) ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาปัจจุบัน และภาพอนาคตที่ต้องการ รวมทั้งการกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเองและการนำไปปฏิบัติ

6. การวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) แบบการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi experimental research) ประเภทกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เท่าเทียมกัน วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (non-equivalent control group, pretest-posttest design) เป็นการใช้องค์ตัวอย่าง 2 กลุ่มที่มีคุณสมบัติเหมือนกัน

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของโรงเรียนในกลุ่มทดลอง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับการพัฒนารูปแบบในขั้นตอนของการระดมพลังสมอง และกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้แก่

1. กลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาปัญหาพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของโรงเรียนในกลุ่มทดลอง ประกอบด้วย ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และครูผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 5 คน และตัวแทนนักเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 13 คน (การกำหนดผู้ร่วมประชุมระดมพลังสมอง จำนวน 13 คน เพื่อให้ครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาและวิธีการพัฒนาพฤติกรรม) ซึ่งใช้วิธี A-I-C โดยใช้เทคนิคการประชุมระดมพลังสมอง เป็นการศึกษาพฤติกรรมความซื่อสัตย์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ

2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาจำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติวิจัยจำนวน 1 คน อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 คน พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 1 คน นักวิจัยอิสระจำนวน 1 คน และข้าราชการครูเอกสังคัมศึกษาจำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 10 คน (หลักการเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มควรจัดคนที่มีความคล้ายคลึงกัน เข้ากลุ่มจำนวน 6-15 คน (วรรณดี สุทธิสารกร, 2556) ซึ่งใช้วิธี A-I-C โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ในการเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มครั้งนี้ ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและเชี่ยวชาญในด้านคุณธรรม จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานเกี่ยวกับคุณธรรม พฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์

3. การเลือกกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้แก่

3.1 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มทดลอง จำนวนทั้งหมด 60 คน ผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนธรรมดาที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นกลุ่มทดลอง โดยใช้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน ใช้วิธีการคัดเลือกโดยการทำแบบวัดสถานการณ์ จากนักเรียนทั้งหมดจำนวน 100 คน ให้เหลือจำนวน 60 คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าลางมา 60 อันดับ (การกำหนดกลุ่มตัวอย่างของวิธีการใช้ t-test ทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างจะต้องมากกว่า 30 คนขึ้นไป จึงมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ เป็นตัวประมาณค่าที่ดี ความแปรปรวนของประชากรไม่แปรผันมาก (นิมิตร ชื่นชม, 2556)

3.2 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มควบคุม จำนวนทั้งหมด 60 คน ผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มทดลองโดยใช้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน ใช้วิธีการคัดเลือกโดยการทำแบบวัดสถานการณ์ จากนักเรียนทั้งหมดจำนวน 100 คน ให้เหลือจำนวน 60 คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าลางมา 60 อันดับ

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบพฤติกรรมความเชื่อสัตย์ต่อตนเองโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ระยะก่อนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ให้ข้อมูล/เครื่องมือ	วิธีการดำเนินการ
ก่อนดำเนินการวิจัย	ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและติดต่อประสานงาน ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ร่วมวิจัย	เพื่อพิจารณาในการเลือกเป็นพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย และติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมวิจัย	ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้จัดการ ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูที่มีความรู้ด้านสังคมศึกษา/เครื่องมือ คือ หนังสือ ขอนุนุญา	ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาในการวิจัยและติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมวิจัย

ระยะดำเนินการวิจัย (วงรอบที่ 1)

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ให้ข้อมูล/เครื่องมือ	วิธีการดำเนินการ
การวางแผน	1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และ best practice 2. คัดเลือกนักเรียนกลุ่มทดลองและควบคุม โดยทำ pretest	1. เพื่อร่างกรอบแนวคิด 2. เพื่อคัดเลือกนักเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่าง	1. ผู้วิจัย/เครื่องมือคือตำราเอกสารและงานวิจัยต่างๆ 2. นักเรียนชั้น ป.5 ของกลุ่มทดลองและควบคุม/เครื่องมือ คือ แบบวัดสถานการณ์ (pretest)	1. วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) 2. ใช้แบบทดสอบโดยใช่แบบวัดสถานการณ์ก่อนเรียน

การปฏิบัติ

1. จัดประชุมระดมพลังสร้างสรรค์	1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและร่างรูปแบบ	1. ตัวแทนครู 3 ท่านผู้ปกครอง นักเรียน อย่างละ 5 ท่าน/เครื่องมือ คือ แบบบันทึก และสรุป AIC	1. จัดประชุมระดมความคิดเห็น โดยใช้เทคนิค A-I-C โดยกลุ่มตัวแทนครูและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
2. สร้างคู่มือเพื่อการพัฒนาความเชื่อสัตย์	2. เพื่อร่างรูปแบบ	2. ผู้วิจัย/เครื่องมือ คือ คู่มือ	2. ผู้วิจัยสร้างคู่มือ
3. วิชาศึกษาคู่มือโดยจัด focus group กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	3. เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความสอดคล้องของคู่มือ	3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ/ เครื่องมือ คือ แบบประเมินคู่มือ	3. จัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อระดมความคิดเห็นและตรวจสอบคู่มือ
4. ปรับปรุงคู่มือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ	4. เพื่อปรับปรุงรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง	4. ผู้วิจัย/เครื่องมือ คือ คู่มือ	4. ผู้วิจัยปรับปรุงคู่มือ
5. ทดลองใช้โดยการวิจัยเชิงทดลอง	5. เพื่อนำไปทดลองใช้จริง	5. นักเรียนชั้น ป.5 ของกลุ่มทดลองและควบคุม/เครื่องมือ คือ วิธีการพัฒนาพฤติกรรม	5. ทดลองใช้รูปแบบตามวิธีการพัฒนา รูปแบบ

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ต่อ)

ระยะดำเนินการวิจัย (วงรอบที่ 1)

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ให้ข้อมูล/เครื่องมือ	วิธีการดำเนินการ
การสังเกต	1. ประเมินพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนในกลุ่มทดลอง 2. ประเมินพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนในกลุ่มควบคุม	เพื่อประเมินว่านักเรียนมีพฤติกรรมตรงตามที่กำหนดหรือไม่และมีพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเองในระดับใด	1. ครูประจำชั้นของโรงเรียนกลุ่มทดลอง และควบคุม/เครื่องมือ คือ แบบสังเกตแบบบันทึกรายการ (check List) 2. กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม/เครื่องมือ คือ ผลสรุปจากการทำกิจกรรม	1. ประเมินพฤติกรรมของนักเรียนตามกรอบที่กำหนด ประเมินโดยครูประจำชั้น ป.5 ของโรงเรียนกลุ่มทดลองและควบคุม โดยใช้แบบสังเกต 2. การสังเกตพฤติกรรมของแต่ละกิจกรรมในระหว่างการทดลอง โดยครูประจำชั้นประจำวิชา และผู้วิจัย
การสะท้อนผล	สรุปผลการทดลองกิจกรรมพัฒนาและการทดลองใช้เครื่องมือวัด	เพื่อสะท้อนความเห็นการจัดกิจกรรม และเป็นแนวทางในการปรับปรุง	ผู้วิจัยและครูประจำชั้น/เครื่องมือ คือ การร่วมกันสรุปผลและหาแนวทางพัฒนา	ผู้วิจัยและครูประจำชั้นร่วมกันสรุปผล

ระยะดำเนินการวิจัย (วงรอบที่ 2)

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ให้ข้อมูล/เครื่องมือ	วิธีการดำเนินการ
การวางแผน	1. ปรับปรุงคู่มือ/แนวทางการพัฒนาโดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง 2. ปรับปรุงเครื่องมือ 3. ทำรายละเอียดโครงการ	1. เพื่อให้คู่มือ/แนวทางการดำเนินการดำเนินการมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น 2. เพื่อให้มีเครื่องมือที่เหมาะสม 3. เพื่อเตรียมโครงการ/กิจกรรม	1. ผู้เชี่ยวชาญการสอนศาสนา ตัวแทนนักเรียน และครูสอนวิชาสังคมฯ/เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2. ผู้วิจัย/เครื่องมือ คือ คู่มือ 3. ผู้วิจัย/เครื่องมือ คือ คู่มือ	1. ผู้วิจัยแก้ไขปรับปรุงคู่มือ แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้
การปฏิบัติ	1. นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้สอนนักเรียน 2. ดำเนินงานโครงการส่วนที่เหลือ	เพื่อให้นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และมีแบบอย่างของความรู้ความซื่อสัตย์ที่ดี	ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย วิทยากรพิเศษ/คู่มือ คือ วิทยากรพัฒนาพฤติกรรม	1. เชิญวิทยากรพิเศษจากผู้แทนชุมชน ตำรวจ และนิมนต์พระสงฆ์มาให้ความรู้เพิ่มเติม 2. ผู้ร่วมวิจัยร่วมจัดโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบพฤติกรรมการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ต่อ)
 ระยะดำเนินการวิจัย (วงรอบที่ 2)

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ให้ข้อมูล/เครื่องมือ	วิธีการดำเนินการ
การสังเกต	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่กลุ่มทดลองก่อนการดำเนินการวิจัย 2. ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในกลุ่มควบคุมก่อนการดำเนินการวิจัย 	<p>เพื่อประเมินว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดหรือไม่และมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่</p> <p>เพื่อประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในกลุ่มทดลองก่อนการดำเนินการวิจัย</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูประจำชั้นของโรงเรียนกลุ่มทดลองและควบคุม/เครื่องมือ คือ แบบสังเกตแบบบันทึกรายการ (check List) 2. กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม/เครื่องมือ คือ ผลสรุปจากการทำกิจกรรมต่างๆ 3. กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม/เครื่องมือ คือ แบบวัดสถานการณ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามกรอบที่กำหนด ประเมินโดยครูประจำชั้น ป.5 ของโรงเรียนกลุ่มทดลองและควบคุม ใช้แบบสังเกต 2. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของแต่ละกิจกรรมในระหว่างการทดลอง โดยครูประจำชั้นประจำวิชา และผู้วิจัย 3. ประเมินระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยให้นักเรียนทำแบบวัดสถานการณ์หลังเรียน
การสะท้อนผล	ประเมินผลการจัดการเรียนรู้อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง	เพื่อประเมิน และสรุปผลการจัดการเรียนรู้ และเพื่อยืนยันรูปแบบ ทำให้ได้รูปแบบ	ผู้วิจัยและครูประจำชั้น/เครื่องมือ คือ การร่วมกันสรุปผลและคู่มือ	ผู้วิจัยและครูประจำชั้นร่วมกันสรุปผล
การประเมินผล				
ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ให้ข้อมูล/เครื่องมือ	วิธีการดำเนินการ
การประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. สรุปผลการสร้างรูปแบบ 2. สรุปผลการประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนการดำเนินการวิจัย 3. สรุปผลการประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนการดำเนินการวิจัย 	เพื่อสรุปรูปแบบและการประเมินรูปแบบ	นักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม/เครื่องมือ คือ รูปแบบ แบบสรุปผล แบบประเมินผล	สรุปแนวทางของรูปแบบ และสรุปผลเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนในกลุ่มทดลองและระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

■ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการจัดทำข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1.1 ร่างกรอบแนวคิดของการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) ที่เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1.2 ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาด้านพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา ตัวแทนครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ถึงพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียน โดยใช้วิธี A-I-C

1.3 ร่างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธี A-I-C ในการค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียน ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

1.4 วิธีการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

1.5 แบบสังเกตแบบบันทึกรายการ เป็นแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้ความถี่ ร้อยละ

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนและหลังการใช้รูปแบบมีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.1 แบบวัดสถานการณ์ เพื่อประเมินพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเองระหว่างกลุ่มทดลองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนและหลังการทดลอง ใช้สถิติ t-test (dependent)

3. การเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.1 แบบวัดสถานการณ์ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ใช้สถิติ t-test (independent)

■ การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1. แบบวัดสถานการณ์ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้
1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและวิธีการสร้างแบบวัดสถานการณ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดสถานการณ์

1.2 หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบวัดสถานการณ์ โดยผู้วิจัยนำแบบวัดสถานการณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

1.3 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดสถานการณ์ และค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบวัดสถานการณ์ของนักเรียนไปทดลอง (tryout) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แบบวัดสถานการณ์ที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .25-.88 จำนวน 26 ข้อ จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson formular 20 reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .850

2. แบบสังเกตแบบบันทึกรายการ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดและวิธีสร้างแบบสังเกตแบบบันทึกรายการ (check List) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 สร้างแบบสังเกตแบบบันทึกรายการ (check list) เกี่ยวกับการประเมินผู้เรียนว่ามีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองตามที่กำหนดหรือไม่

2.3 นำแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้อง จำนวน 5 ท่าน

2.4 ปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้

■ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา จากผลการดำเนินการวิจัยในรอบที่ 1 ถึงรอบที่ 2 ตามแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของ แครท โวล บลูม และ มาเซีย 3 ชั้น มีดังนี้ คือ

ตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนสำคัญ	กิจกรรม
<p>ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้</p> <p>1. การสร้างความเข้าใจ</p>	<p>1. ความซื่อสัตย์ในโลกไร้พรหมแดน</p> <p>2. แผนที่นำทาง</p>
<p>ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง</p> <p>2. สร้างกฎเกณฑ์ความรับผิดชอบ</p> <p>3. เอาใจใส่ดูแลพฤติกรรม</p> <p>4. สร้างตัวแบบที่ดี</p>	<p>1. กิจกรรมสร้างกฎเกณฑ์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักเรียน</p> <p>2. กิจกรรมรางวัลแห่งความดี</p> <p>3. กิจกรรมบันทึกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม</p> <p>4. วางแผนตารางกิจวัตรประจำวันของนักเรียน</p> <p>1. กิจกรรมโฮมรูม</p> <p>2. กิจกรรมสอดส่องดูแลและติดตามความประพฤติของนักเรียนในขณะที่ทำการทดลอง</p> <p>1. การใช้วิทยากรพิเศษด้านคุณธรรม จริยธรรม</p> <p>2. กรณีศึกษา การศึกษาของประเทศฟินแลนด์</p>
<p>ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า</p> <p>5. สร้างความตระหนักในคุณค่า</p> <p>6. เชื่อมโยงกับความเป็นจริงในอนาคต</p>	<p>1. กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียนธรรมวาที</p> <p>2. กิจกรรมกฎแห่งกรรม</p> <p>3. อบรมธรรมะหน้าเสาธง</p> <p>4. กิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรมในโรงเรียน</p> <p>1. ทศนศึกษาสถานประกอบการ</p> <p>2. การใช้วิทยากรพิเศษผู้พิทักษ์สันติราษฎร์</p> <p>เรื่อง “อนาคตมีตมม ถ้าประพฤติตนไม่ถูกกฎหมาย”</p>

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ส่งผลต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนด้านความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองทางกาย และความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองทางวาจา โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาระดับจริยธรรมของผู้เรียนจะต้องเริ่มต้นจากการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองในลำดับแรก เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมาย แนวทางการปฏิบัติตน เป็นการชี้แนวทางให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2548, อ้างถึงใน ทิศนา แหมมณี, 2558) ได้เสนอแนะว่า การเรียนรู้ที่เน้นควรเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งก็หมายถึง การเรียนรู้

ที่เป็นไปอย่างครบกระบวนการตั้งแต่การรู้จัก การรู้จัก การรู้จักแจ้ง มิใช่เป็นการเรียนรู้ในระดับการจำเท่านั้น

เมื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียนแล้วต้องมีการสร้างแนวทางการปฏิบัติให้กับผู้เรียน โดยการสร้างกฎเกณฑ์วางรากฐานแนวทางการปฏิบัติให้กับเด็ก ในระหว่างที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมต้องหมั่นเอาใจใส่ดูแลพฤติกรรม และกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้เรียนจะเกิดความศรัทธาเคารพยกย่องนับถือ และปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ (2550) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 11 ขั้นตอน

คือ 1) สร้างความตระหนัก 2) กำหนดความรับผิดชอบ 3) ให้ความรักความอบอุ่น 4) สร้างความสัมพันธ์ 5) สร้างความมั่นใจ 6) สร้างการมีวินัย 7) ปลูกฝังค่านิยม 8) ส่งเสริมการเรียนรู้ 9) เป็นตัวแบบที่ดี 10) ให้ความช่วยเหลือ และ 11) ให้กำลังใจ

เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องแล้ว เราควรชี้แนวทางให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์แยกแยะสิ่งใดถูกผิดให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของการกระทำดี เป็นการยกระดับจิตใจและปัญญา โดยการสร้างความตระหนักในคุณค่าและทำให้ผู้เรียนมองเห็นผลดีและผลเสียกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต โดยการเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประณาท เทียนศรี (2556) ได้กล่าวว่า หลักการสอนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ต้องให้นักเรียนเข้าใจ

เหตุและผล นักเรียนต้องคิดเป็น สามารถตัดสินใจว่าจะเลือกปฏิบัติอย่างไรให้ถูกต้องเหมาะสมมีการสอนโดยการใช้บุคคลเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน สอนให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเคยชิน เช่น การทำความเคารพ มีการปลูกฝังค่านิยมที่ดีกับนักเรียน ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและการสอนโดยใช้ข่าวเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากเหตุการณ์จริง

2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

2.1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนผลต่างเฉลี่ย (D) และค่าทดสอบ (t) ก่อนทดลองและหลังทดลอง

แบบวัดสถานการณ์	คะแนนเต็ม	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{D}$)	t-test	p
ก่อนการทดลอง	3.00	2.02	0.121	0.60	23.190*	0.00
หลังการทดลอง	3.00	2.62	0.152			
p<.01						df=59

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิธีการพัฒนารูปแบบในการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองมีการชี้แจงให้ผู้เรียนได้รับรู้เข้าใจวิธีการปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ใช้กระบวนการเทคนิคการสอนที่น่าสนใจและหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการจดจำ มีการบูรณาการให้เข้ากับยุคสมัยโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ห้สังเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ ฝึกกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับปัญหา และพฤติกรรมการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ครูคอยชี้แนะแนวทางให้คำปรึกษากับนักเรียนเอาใจใส่คอยควบคุมดูแลผู้เรียน มีแบบอย่างที่เกิดขึ้นจริงเป็นตัวแบบให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และเลือกที่จะกระทำความดีต่อจากนั้นจะมีการใช้เหตุผลความผิดถูกเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงสิ่งที่จะเกิดตามมา และผลของการกระทำ ความดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมจำลองการขายสินค้าตลาดนัดทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า และความยากลำบากของการประกอบอาชีพ ทำให้ผู้เรียนรู้จักคุณค่าของเงินและลดพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ลงไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับงาน

วิจัยของ ไพศาล มั่นอก และ ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก: กรณีศึกษาของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม ผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคมในรอบที่ 1 ในการวางแผนคณะผู้วิจัยใช้กลยุทธ์ 5 อย่าง ได้แก่ 1) กลยุทธ์การเข้าค่ายคุณธรรม 2) กลยุทธ์การสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม 3) กลยุทธ์วันพุธพบพระละเกิลส 4) กลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในชีวิตประจำวัน และ 5) กลยุทธ์ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้อตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ 6 กิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมการปลูกมะนาว กิจกรรมการปลูกผักพื้นบ้าน กิจกรรมการเลี้ยงปลา กิจกรรมการเลี้ยงกบ กิจกรรมการเพาะเห็ดภูฏาน และกิจกรรมการทำนาข้าวหอมนิล ผลการปฏิบัติในรอบแรกตามกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ในวงรอบที่ 2 ของการปฏิบัติการ ผลการปฏิบัติการพบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด และผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม หลังจากการปฏิบัติการทั้ง

2 วงรอบของการปฏิบัติการ พบว่า หลังการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้วยกลยุทธ์ทั้ง 5 กลยุทธ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีความซื่อสัตย์สุจริต 2) การมีความซื่อสัตย์สุจริต 3) การมีสติปัญญา

และ 4) การมีความเพียร

2.2 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนผลต่างเฉลี่ย ($\bar{D}$) และค่าทดสอบ (t) ระหว่างโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

แบบวัดสถานการณ์	คะแนนเต็ม	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{D}$)	t-test	p
กลุ่มทดลอง	3.00	2.62	1.121			
กลุ่มควบคุม	3.00	1.99	0.161	0.63	24.171*	0.00

$p < .01$

df=59

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มทดลองสูงกว่าโรงเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนในกลุ่มทดลองมีนโยบายระดับโรงเรียนเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการรับรู้ ตอบสนอง เห็นคุณค่า มีการสังเกต ปรับปรุงดูแลพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาทดลองเครื่องมือจนกระทั่งค้นพบวิธีการพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการปลูกฝังความซื่อสัตย์ของประเทศฟินแลนด์ (เจือจันท์ จงสถิตอยู่ และ รุ่งเรือง สุขภิรมย์, 2550) ซึ่งในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศฟินแลนด์ ในสถานศึกษารัฐและศาสนจักรมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เมื่อเด็กเข้าเรียนในระดับอนุบาล ครูและพยาบาลในระดับอนุบาลทุกคนได้รับการฝึกอบรมเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก ครูจะไม่ทำโทษร่างกายกับเด็ก แต่ใช้วิธีอธิบายแล้วชี้ให้เห็นว่าทำผิดอะไร เกิดผลอย่างไรต่อตนเองและผู้อื่น มีการสอนคุณธรรมจริยธรรมในวิชาศาสนา หรือปรัชญาชีวิตตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การอภิปรายเรื่องความถูกต้อง ดี ชั่ว ที่นักเรียนเป็นผู้ให้คำจำกัดความ มิใช่ครู ซึ่งมีหน้าที่ให้ข้อเท็จจริง โรงเรียนมีการเน้นให้เด็กมีความซื่อสัตย์อย่างแท้จริง การโกงไม่ว่ารูปแบบใดๆ เป็นเรื่องที่สังคมยอมรับไม่ได้ ผู้ที่โกงในการสอบจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง โดยจะถูกให้ออกจากโรงเรียน 1 ปี ในกรณีสอบวัดความรู้ในระดับมหาวิทยาลัยคนที่โกงจะถูกห้ามสอบตลอดชีวิต คนที่ทำผิดจะเกิดความอับอายมากจนไม่มีใครกล้า

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองให้มากขึ้น หรือศึกษาจากแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศเพิ่มมากขึ้น เพื่อค้นหาแนวทางเทคนิควิธีการใหม่ๆ ที่หลากหลายในการพัฒนารูปแบบ
2. การวิจัยควรใช้วิธีหลากหลายในการเก็บข้อมูล เช่น วิธีการเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็นหรือแนวทางการพัฒนารูปแบบได้มากขึ้น และมีความน่าเชื่อถือได้
3. การประเมินผลควรใช้วิธีหลากหลายในการประเมินผล และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถค้นหาวิธีการพัฒนาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ต่อตนเองของผู้เรียนด้วยวิธีที่ดีที่สุด และเป็นวิธีการประเมินที่สามารถวัดพฤติกรรมได้จริง
4. ควรทำการเพิ่มตัวอย่างในการศึกษาให้มากขึ้น หรือศึกษาจากตัวอย่างอื่นที่มีสภาพบริบทที่แตกต่างจากการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและค้นหาวิธีการในการพัฒนาที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละประเภท

เอกสารอ้างอิง

ชัตติยา วรรณสุด, ธัญญา สนินทวงศ์ ณ ออยุธยา, เสาวนิจ รัตนวิจิตร, และ ขวัญรัก สุขสมฤทัย. (2547). รายงานการวิจัย: คุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, และ รุ่งเรือง สุขาภิรมย์. (2550). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะ และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- ทิตนา แหมมณี. (2558). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิมิตร ชื่นชม. (2556). หลักการ แนวคิด ทฤษฎี การวิเคราะห์สถิติ. กรุงเทพฯ: โอเอยา 12.
- ประณาท เทียนศรี. (2556). การสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาการคิดของนักเรียน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผกา สัตยธรรม. (2557). การสอนจริยธรรมสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557, พฤศจิกายน 17). สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน. สืบค้นจาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1955&menutype=1&article_group_id=330
- พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์. (2550). รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน (คุณฉันทิณีพนธ์ การศึกษาศุภบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2544). ความรู้คู่คุณธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล มั่นอก, และ ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2557). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก: กรณีศึกษาของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม. สุทธิปริทัศน์, 28(88), 99-117. สืบค้นจาก <http://www.dpu.ac.th/dpurc/assets/uploads/magazine/2s20aagipa6840w00g.pdf>
- โรงเรียนธรรมวาที. (2556). รายงานประจำปีการศึกษา 2556. ชลบุรี: โรงเรียนธรรมวาที.
- วรรณดี สุทธินรากร. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสรรค์สร้าง. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- ศูนย์บริหารจัดการความเสี่ยง มหาวิทยาลัยมหิดล. (2554, ธันวาคม 18). ความรู้เกี่ยวกับการทุจริต ตอนที่ 1. สืบค้นจาก <http://www.op.mahidol.ac.th/orau/index.php/articles/internal-factor/142-corruption-1.html>
- สมุทร ชำนาญ. (2557). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา. ชลบุรี: ศูนย์นวัตกรรมกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). รายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สุดใจ บุญอารีย์, แปล). กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2556). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย